

ชื่อวิทยานิพนธ์ : มลिनทปัญหาก็กา : การตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์

ผู้วิจัย : นายธีรโชติ เกิดแก้ว

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ.ดร., ป.ธ. ๙, M.A., Ph.D.

ผศ.ดร. สมितिพล เนตรนิมิตร ป.ธ. ๙, พ.ม., พธ.บ., พธ.ม., Ph.D.

ผศ.ดร. สุเทพ พรหมเลิศ ป.ธ. ๙, พธ.บ., ศศ.ม., พธ.ด.

วันที่เสร็จสมบูรณ์ : ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสาระสำคัญของคัมภีร์มลินทปัญหาก็กา (๒) เพื่อตรวจชำระและแปลคัมภีร์มลินทปัญหาก็กาเป็นภาษาไทย (๓) ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา วิธีการนำเสนอ ลักษณะและรูปแบบการประพันธ์ การใช้ภาษา สำนวนโวหาร และคุณค่าของคัมภีร์มลินทปัญหาก็กา

ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์นี้มีชื่อเต็มว่า มรุตตปกาสินี มลินทปัญหาก็กา แต่งโดยพระมหาตีปิฎกจุฬารักษะหรือนามย่อว่าพระติปาติ พระเถระชาวเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. ๒๐๑๖ เพื่ออธิบายความหมายของศัพท์หรือประโยคบางส่วนในคัมภีร์มลินทปัญหาก็กาที่มีความหมายยากหรือยังไม่ชัดเจนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คัมภีร์มลินทปัญหาก็กานี้มีโครงสร้างของเนื้อหา ๖ ส่วน คือ (๑) คันทารัมภภกาท่อยคำเริ่มต้นของการแต่งคัมภีร์ที่ประกอบด้วยบทนมัสการพระรัตนตรัย การบอกชื่อคัมภีร์ ผู้แต่งวัตถุประสงค์ของการแต่ง และขนาดของคัมภีร์ (๒) ปกิณณกวจนวันณนา การอธิบายศัพท์และประโยคที่มีความหมายยากหรือยังไม่ชัดเจน (๓) ชาตฤทธธณะ การนำเรื่องอดีตของพระพุทธเจ้าและพระเทวทัตมาแสดง (๔) คาทาสรูป การนำคาถาในมลินทปัญหามาสรุปไว้ ๑๐๔ คาถา (๕) สังขยาสรูป การนำหลักธรรมหรือเรื่องที่น่าสนใจในมลินทปัญหามาจัดไว้เป็นหมวดหมู่ รวม ๒๕ หมวด (๖) นิคมกถา คำลงท้ายที่กล่าวถึงวิธีการศึกษาคัมภีร์ ชื่อคัมภีร์ ชื่อผู้แต่ง คุณสมบัติของผู้แต่ง และการตั้งความปรารถนาของผู้แต่ง

ผู้แต่งได้นำเนื้อหาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส และคัมภีร์อื่น ๆ เป็นบางส่วน เพื่ออธิบายความหมายของศัพท์หรือประโยคให้ชัดเจน ใช้อ้างอิงหรือยืนยันเรื่องที่อธิบาย เสริมความให้น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และขยายความให้กว้างออกไป

วิธีการคัดลอกและการนำเสนอเนื้อหา มี ๓ ลักษณะ คือ (๑) คัดลอกและนำเสนอไปตามที่คัดลอกมาทั้งหมด (๒) คัดลอกมาบางส่วนและนำเสนอไปตามนั้น (๓) คัดลอกมาบางส่วนเปลี่ยนแปลงศัพท์หรือข้อความบางส่วน และแต่งเสริมเป็นบางส่วน

ผู้แต่งใช้กลวิธีในการอธิบาย ๖ ประการ คือ (๑) สัมพันธ์ อธิบายถึงการทำหน้าที่ของศัพท์ในประโยค (๒) บท บอกให้รู้ว่าบทที่กำลังกล่าวอยู่เป็นอะไร เช่น นาม เป็นต้น (๓) ปกติ อธิบายความหมายของบทที่ยกมาว่ามีความหมายหรือแปลอย่างไร (๔) วิเคราะห์ การตั้งรูปวิเคราะห์ของศัพท์สำคัญเพื่อให้ทราบความหมายและที่มาของศัพท์นั้น (๕) โจทนา การตั้งคำถาม (๖) ปรีหาระ การตอบคำถาม โดยผู้แต่งเป็นผู้ตั้งคำถามและตอบเอง

คำศัพท์หรือประโยคที่ผู้แต่งนำมาอธิบายมี ๕ ลักษณะคือ (๑) คำศัพท์หรือประโยคที่มีความหมายทางไวยากรณ์ไม่ชัดเจน (๒) คำวิเสสนสรพนามที่ไม่ระบุบทบาทไว้ให้ชัดเจน (๓) คำศัพท์ที่มีความหมายได้หลายนัย (๔) คำศัพท์หรือประโยคที่ควรขยายความเพิ่มเติม (๕) คำศัพท์หรือประโยคที่มีความหมายยาก

รูปแบบการประพันธ์มี ๓ รูปแบบ คือ (๑) บัณฑิต ร้อยกรอง ส่วนใหญ่เป็นบทประพันธ์ที่ผู้แต่งคัดลอกมาจากที่อื่น ส่วนที่แต่งเองใช้การประพันธ์แบบฉันทลักษณ์มี ๓ ชนิด ได้แก่ ปุณฺณสา-วัตรฉันท์ อุเพนทรวีเชียรฉันท์ และอินทรวงศ์ฉันท์ (๒) ศัสดะ ร้อยแก้ว เป็นรูปแบบการประพันธ์ที่ผู้แต่งใช้เป็นส่วนใหญ่ในคัมภีร์นี้ (๓) วิมลสละ ร้อยแก้วผสมร้อยกรองที่ผู้แต่งนำบทประพันธ์ประเภทร้อยกรองมาแทรกไว้ในเนื้อหาที่เป็นร้อยแก้ว

ภาษาและสำนวนบาลีเป็นภาษาและสำนวนบาลีแบบลังกาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในเชียงใหม่ในขณะนั้น มีลักษณะเด่น ๓ ประการ คือ (๑) เป็นภาษาและสำนวนที่ง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน (๒) มีความคมคาย กระชับกะทัดรัด ไม่ฟุ่มเฟือย (๓) แสดงความคิดเห็นของตัวเอง

สำนวนโวหารใช้ทั้งบรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร อุปมาโวหาร และสาธกโวหาร ส่วนอรรถาธิบายภาษาพบใน ๒ ลักษณะ คือ สัททาลังการ การแต่งเสียงให้เกิดความไพเราะด้วยการใช้ศัพท์พ้องเสียง และอรรถาธิบาย การแต่งความหมายให้เกิดความงามพบใน ๒ ลักษณะ คือ สภาววัตถุ การใช้ศัพท์อธิบายตรงกับสภาวะของเรื่องนั้น และวังกวัตถุ การใช้ศัพท์อธิบายเรื่องนั้นโดยอ้อมด้วยวิธีอุปมาเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและมองเห็นภาพของเรื่องนั้นอย่างชัดเจน

คุณค่าของคัมภีร์พบใน ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านพระพุทธศาสนา คือ สืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่และป้องกันไม่ให้หลักคำสอนคลาดเคลื่อน (๒) ด้านที่เป็นวรรณคดีบาลี คือ รักษาขนบการแต่งวรรณคดีประเภทฎีกาไว้ (๓) ด้านคุณค่าต่อชีวิตและสังคม คือ คัมภีร์นี้เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ไว้หลายอย่าง ได้แก่ หลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต เรื่องที่ต้องระมัดระวัง การศึกษา ลักษณะของบุคคล การแพทย์ ลักษณะของธรรมชาติ มาตราตวง สิ่งที่มีค่าหรือที่นิยมกันในยุคนั้น และสถานที่สำคัญ